

Makale Geliş | Received: 10.07.2018
Makale Kabul | Accepted: 15.08.2018
Yayın Tarihi | Publication Date: 30.10.2018
DOI: 10.20981/kaygi.475133

Seda ÖZSOY SOMUNCUOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof. Dr.
Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Gümüşhane, TR
Gümüşhane University, Faculty of Letters, Department of Philosophy, Gümüşhane, TR
ORCID: 0000-0002-2473-4258
sedazsy@yahoo.com.tr

Kişisel Bütünlük ve Sivil İtaatsizlik Arasındaki İlişki Üzerine Kısa Bir Değerlendirme *

Öz

Siyasal düzenin işleyişinde meydana gelen aksaklıklara karşı bireyler; muhalefet etme, memnuniyetsizliğini gösterme ve haklarını koruma yönünde barışçıl yollara başvurarak çözüm arayışına girerler. Bunlardan en dikkat çeken, direnmenin pasif biçimi olarak karşımıza çıkan sivil itaatsizlik eylemleridir. Sivil itaatsizlik, yasalara karşı gelen ve genellikle yasalarda veya yönetimin politikalarında bir değişiklik yapılması amacına yönelik kamusal, şiddet içermeyen, vicdani bir siyasi davranış olarak tanımlanabilir. Birey, böyle davranarak toplumda çoğunluğun adalet duygusuna hitap eder ve özgür ve eşit insanlar arasındaki toplumsal işbirliği ilkelerine saygı gösterilmediğini gündeme getirir. Bu durum, sadece toplumsal yaşama ilişkin unsurlar açısından değil aynı zamanda kişinin iç dünyasını, sahip olduğu değer ve ilkeleri kapsayan kişisel bütünlükle de yakından bağlantılıdır. Bu çalışmada kişisel bütünlük ve direnmenin pasif biçimi olan sivil itaatsizlik arasındaki bağlantının boyutları ve bunun eğitim ile olan ilişkisi irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Pasif Direniş, Sivil İtaatsizlik, Kişisel Bütünlük ve Eğitim.

A Brief Evaluation on the Relationship between Personal Integrity and Civil Disobedience

Abstract

Persons against the disruptions in the functioning of the political order; seek to find a solution by means of peaceful ways of opposing, showing dissatisfaction and protecting their rights. The most striking of these is the acts of civil disobedience which appear as a passive form of resistance. Civil disobedience is the public act of willfully disobeying the law and the commands of an authority figure, to make a political statement. The purpose of civil disobedience is to convey a political message, which is accomplished through increased media coverage of the issue. Also, if the law broken is the law being protested, it sends the message to authority figures that people consider the law so unjust, they are willing to openly disobey it. This is not just about social life, it is also closely linked to personal integrity, which encompasses the inner world of the person, the values and principles it has. In this study, the dimensions of the relationship between civil disobedience which passive form of resistance, the personal integrity and education will be examined.

Keywords: Passive Resistance, Civil Disobedience, Personal Integrity and Education.

* Bu metin, 04-06 Ekim 2013 tarihlerinde Çankırı'da gerçekleştirilen "III. Ilgaz Felsefe Günleri Sempozyumu"nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş hâlidir.

İnsan, konuşmayı ve rüzgâr kadar hafif düşüncelerini geliştirdi, kentlerde yaşamanın arzusunu duydu. Kışların dondurucu ayazından, inatçı yağmurun oklarından korunmayı başardı. İnsan, kendine insan olmayı öğretti (Sophokles 2017: 14). Kendisini ve çevresinde gerçekleşen olayları anlamak ve açıklayabilmek için kendilik bilgisinden yola çıkan insan, ilk çağlardan günümüze onuruna yaraşır olanı aramaya/kurgulamaya yönelmiştir. Yerleşik hayata geçerek oluşturulan yeni yaşam biçimi, “insan için” olan pek çok farklı unsurun da devreye girmesini sağlamıştır. Bir arada yaşamayla birlikte tesis edilen toplumsal düzen; iktidar, yöneten-yönetilen, norm, meşruiyet, sistem, otorite ve itaat gibi bileşenleri gündeme getirmiştir. Mezkûr bileşenlerin kimi insan doğasından kaynaklanırken kimi de ona aykırı bir şekilde yapılanmıştır. Bu durumda insan; biyolojik, psikolojik ve sosyal yapısını -bunlar arasındaki denge ve uyumun önemi dikkate alındığında- korumak adına kendisine uygun olanları seçip yaşam koşullarını bunlara göre uyarlarken diğerlerini bertaraf etmenin yollarını aramıştır.

Toplumsal ve siyasal düzen içinde iktidar, otorite ve itaat gibi unsurların kendi doğasına zarar verdiği durumlar karşısında insanın ilk olarak korumaya çalıştığı ise kişisel bütünlüğüdür. Kişinin algıladığı gerçeği, sahip olduğu sorumluluk duygusuna koşut olarak tutarlı bir şekilde düşünmesi, dile getirmesi ve davranışlarıyla ortaya koyması biçiminde tanımlanabilecek olan kişisel bütünlük; kişinin iç dünyasıyla inandığı değer ve ilkelerle ve kendisini adadığı gerçekle ilişkisi olmak üzere üç düzeye sahiptir. Bu doğrultuda kişisel bütünlüğün ilk koşulunun gerçeğe saygı duymak, ikinci koşulunun ise algılanan gerçeğin tüm sorumluluğunu almak olduğu söylenebilir (Cüceloğlu 1999: 404-405). Kişisel bütünlüğe sahip olan bir birey, tutumları ile davranışları çelişmeyen, olaylara karşı net bir duruş sergileyen ve kendini gerçekleştirme niteliği haiz bir bireydir. Bu birey; özgüven sahibidir, kendi kendisiyle ve içinde yaşadığı çevreyle uyumludur, sahip olduğu değerler ekseninde toplumda bir yeri ve görevi olduğuna inanır (Yörükoğlu 2004: 14-15). Sözü edilen özelliklere sahip olan bir insan, siyasal düzenin işleyişinde meydana gelen aksaklıklara karşı muhalefet etme, memnuniyetsizliğini gösterme ve haklarını koruma yönünde barışçıl yollara başvurarak çözüm arayışına girer.

Bu bağlamda başvurduğu yollardan ilkinin sivil itaatsizlik olduğu söylenebilir. Sivil itaatsizlik, yasalara karşı gelen ve genellikle yasalarda veya yönetimin politikalarında bir değişiklik yapılması amacına yönelik kamusal, şiddet içermeyen, vicdani bir siyasi davranış olarak tanımlanabilir. Birey, böyle davranarak toplumda çoğunluğun adalet duygusuna hitap eder ve özgür ve eşit insanlar arasındaki toplumsal işbirliği ilkelerine saygı gösterilmediğini gündeme getirir (Rosen 2006: 122). Sivil itaatsizlik, hukuk devleti idesinin içerdiği üstün değerler uğruna, kamuya açık ve yasaya aykırı olarak gerçekleştirilen ancak bu sırada üçüncü kişilerin daha üstün olan herhangi bir hakkını çiğnemeyen barışçıl bir protesto edimidir (Ökçesiz 1994: 130). Hak arama mücadelesi içinde olan insanların genellikle tercih ettiği bu yöntem, pasif direnme biçimlerinden biridir. Pasif direniş, otoriteye karşı girişilen ve şiddete başvurmeyen yolları kapsayan bir direniş taktiğidir. Burada genel olarak kamuya ait olan ya da girilmesi yasak olan yerleri işgal eden ve gözaltına alınsalar ya da yetkililerin başka müdahaleleriyle karşılaşsalar dahi şiddete hiçbir şekilde yönelmeyen protestocu grupların eylemleri ön olana çıkar (Marshall 1999: 581). Bu doğrultuda pasif direnme biçimlerinden biri olarak kabul edilen sivil itaatsizliğin özelliklerini ortaya koymakta fayda vardır:

- Sivil itaatsizlik, şiddetten arınmışlık tutum ve düşüncesinden, başkalarının kişiliği karşısındaki saygıdan doğar ve gelişir.
- Temel bir soruna, başka yollarla dikkat çekilemediğinde içsel bir zorunluluktan kaynaklanır.
- Sivil itaatsizlik, bilinçli ve sınırlı bir norm ihlali olup; sivil itaatsiz, bunun sonucundaki yaptırımı, diğer bütün demokratik kuralların ve çiğnenen kuralın başka durumlarda geçerliliklerinin açıkça tanınması koşuluyla kabul eder.
- Koşulludur; sivil itaatsizlik, şiddetsiz eylemlerin ilk iki basamağı olan dikkat çekici, gösterisel ve yasal biçimde girişilen eylemler, başarı sağlamadığı takdirde gündeme gelebilir.
- İtaatsizlik durumunda itaatsizin, dünya görüşünün farklı olabilmesine rağmen temel bir haksızlığa karşı gelinmektedir.
- Haksızlığa karşı çıkma araçlarının inandırıcı olabilmeleri için amaçla çelişmemeleri zorunludur.
- Sivil itaatsizlik, sembolik kalmalıdır. Sembolik eylemler, yönetimi bir düşman gibi görmeyip kişi ile konuyu birbirinden ayırmaya, iletişim kurmaya ve olumlu anlamıyla birbiriyle tartışmaya çalışır. Şiddetten arınmışlık, bir düşmanlığı giderme yöntemidir.

- Sivil itaatsizlik, yeni ahlaki yargının, kamu tarafından benimsenmesi, en azından siyasi bir karara dönüştürülebilecek bir çoğunlukça desteklenmesi umudunu taşır (Anbarlı 2007: 71-99).

Kamusal bir eylem olan sivil itaatsizliğin, sadece siyasi gücü elinde bulunduran çoğunluğa verilen bir mesaj olması bakımından değil aynı zamanda siyasi ilkelerce yani anayasayı ve toplumsal kurumları düzenleyen adalet ilkeleri tarafından yönlendirildiği ve savunulduğu için siyasi bir eylem olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Kişinin, sivil itaatsizliği savunurken kendi teziyle örtüşse ve onu desteklese bile kişisel ahlak ve din öğretisi ilkelerine değinmesi doğru olmaz. Ayrıca grup çıkarı veya kişisel çıkar uğruna sivil itaatsizlikte bulunulamayacağını söylemeye gerek bile yoktur. Tam tersine sivil itaatsizlikle siyasi düzenin temelinde bulunan ve herkes tarafından paylaşılan adalet kavramına atıf yapılır (Rosen 2006: 122). Tarihsel bir geri dönüşle ele alacak olursak adaleti ön planda tutan bu terim, 1849 yılında *Aesthetic Papers* adlı dergide yer alan bir makalede Henry David Thoreau (1817-1862) tarafından kullanılmıştır. *Ülke Yönetimine Direniş* ya da bilinen adıyla *Sivil İtaatsizlik* makalesinde Thoreau'nun kaleme aldığı görüşlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. Bir kimsenin ülkesinin yasasından “daha yüce bir yasa” vardır. Bu, vicdanın yasasıdır, “içten gelen ses”in, “kozmosu kuşatan, birleştirici ruh”un yasası.
2. Kimi zaman bu “yüce yasa” ile ülkenin yasası, birbirleriyle çatışır duruma geldiğinde kişinin ödevi “yüce yasa”ya uymak, ülkenin yasasına karşı gelmektir.
3. Kişi ülkesinin yasasına bile bile karşı geliyorsa bu eylemin bütün sonuçlarını göze alıyor olmalıdır, hapisaneye kapatılmayı bile!
4. Hapishaneye girmek, sanıldığı kadar olumsuz bir edim değildir; bu durum, iyi niyetli kişilerin dikkatini, kötü yasaya çekmeye yarayacak ve bu yasanın kaldırılmasına katkıda bulunacaktır ya da yeterince kişi hapishaneye kapatılırsa bunların edimleri, devlet mekanizmasını işlemez kılmayı, dolayısıyla kötü yasayı uygulanamaz bir hale getirmeyi sağlayacaktır (Thoreau 2012: 36-37).

Thoreau tarafından ortaya konan sivil itaatsizliğe ilişkin görüşler, başlangıçta pek ilgi görmese de 1900'lü yıllara gelindiğinde Oxford Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi

görmekte olan Mohandas K. Gandhi tarafından yeniden gün ışığına çıkarılmıştır.¹ Thoreau'nun düşünceleri ekseninde kötü yasalara karşı sivil itaatsizliğin kullanılmasını savunan Gandhi, Hindistan'ın İngiliz egemenliğinden kurtulması için girişilen harekete destek olmak amacıyla ülkesine döndüğünde otuz yıl boyunca pasif direniş eylemlerinde bulunmuştur. Bunlardan birinde, kazançlı bir tekel oluşturmak isteyen İngiliz yönetimi tuz yapımını yasaklayınca Gandhi ve beraberindekiler, bir tas dolusu deniz suyundan buharlaştırma yoluyla tuz üreterek yasayı simgesel olarak çiğnemişlerdir. Tutuklanan Gandhi, hapisanede açlık grevine başlamış ve böylece daha büyük bir kitlenin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Buna benzer sivil itaatsizlik yöntemlerinin kullanılmasıyla 1945 yılında Hindistan, bağımsızlığını elde etmiştir (Thoreau 2012: 38-39).

Sonraki yıllarda, sivil itaatsizlik yöntemlerinin etkisi, geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Nazi istilasına yönelik olarak gündeme gelen direniş, bu durumun başlıca örneklerindedir. Thoreau'nun yazdığı kitap, Danimarka'da da eylemleri yönlendiren önemli bir konuma gelmiştir. Naziler, daha sonraki uygulamalar için Yahudileri teşhir edebilmek amacıyla tüm Yahudilerden giysilerinin sırtında altı uçlu sarı bir yıldız bulundurmalarını isteyen bir yasa çıkarmışlardır. Buna karşı Danimarka'da Yahudi olsun veya olmasın hatta aralarında Kral Christian'ın da bulunduğu birçok kişi, sırtlarında sarı yıldızlarla dolaşmaya başlayınca yasanın uygulanması olanaksız bir hale gelmiştir (Thoreau 2012: 41). Gandhi'nin ardından zencilerin haklarının savunulmasına yönelik olarak Martin Luther King tarafından sivil itaatsizlik yöntemlerinin belirgin bir şekilde kullanılmasıyla yaygınlık kazanan direniş biçimleri, günümüzde de farklı uygulamalarla sürdürülmektedir. Bunlardan bazıları; oturma eylemleri, genel greve çağrı, imza toplama, sınır geçme, yolları trafiğe kapama ve kamusal alandaki birtakım düzenlemelere uymama şeklindedir (Altunel 2011: 443-458).

¹ Gandhi tarafından kullanılan direniş taktikleri, 1955 ile 1964 yılları arasında Amerika'da, 1968 yılında Çekoslovakya'da gerçekleştirilen hak arama mücadelelerinde öne çıkmıştır. Yüksek vergilere, nükleere, ırk ve cinsiyet ayrımına, savaflara ve şiddete karşı yürütülen sivil itaatsizlik eylemleri sonucunda Martin Luther King, Malcolm X, Rosa Parks, John Lennon, John Carlos ve Tommie Smith gibi isimler önemli birer sembol haline gelmiştir.

Bu eylemler çerçevesinde yaşadığımız coğrafyadaki genel durum dikkate alındığında ise Türkiye’de demokratikleşmenin önündeki engellerden birinin, Türkiye’nin güçlü bir devlet yapısının var olmasına karşılık, zayıf bir sivil toplum yapısına sahip olmasıdır. Hukuk devleti uygulamalarının istendik ölçüde gerçekleştirilememesi, belirli konularda görüş açıklamalarının engellenmesi, kimi sivil itaatsizlik gösterilerinde ve toplumsal hareketlerde eylemcilerin olumsuz durumlara maruz kalmaları Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde sivil toplumun ilerlemesini engelleyen nedenler arasındadır. Esasen yapılması gereken kamusal konuşma sürecini aynı zamanda kamusal eyleme dönüştürerek ülkenin gidişatına yön verebilmektir. Özellikle Türkiye gibi demokrasiye işlerlik kazandırma yönünde adımlar atılan ülkelerde sivil itaatsizlik, bir hukuk devleti veya demokratik bir politik gelenek yaratacak bir araç olarak kullanılabilir. Türkiye’de gerçekleşmiş bazı sivil itaatsizlik eylemleri ise şunlardır: Radyomu istiyorum, cumartesi anneleri, düşünceye özgürlük davası, memurların grev yasağını delen TÖS genel boykotu; türban yasağını bilerek çiğneyen ve cezalandırılmayı göze alan eylemler; mahkeme kararıyla müstehcen sayılıp toplatılan bir kitabın başka ve çok sayıda yayınevi tarafından müstehcen sayılan bölümler çıkartılarak fakat bunlara yer veren mahkeme kararı ile birlikte yeniden basılması; genel grev yasağına karşı “toplu vizite” eylemleri (Yılmaz 2011).

Kişinin, anayasada düzenlenmiş bulunan direniş hakkına dayalı olarak gerçekleştirdiğini söyleyebileceğimiz sivil itaatsizlik eylemleri, daha önce de vurguladığımız gibi adaletle doğrudan bağlantılıdır. Anayasaya ve hukuka aykırı tutum ve davranışlarıyla yasallığını veya meşruluğunu yitirdiğine dair apaçık hukuki dayanakların olduğu bir güce karşı koyma ya da anayasa ve yasalara aykırı davranışlarıyla hukuku dışlayarak baskı rejimi kuran bir yapıya başkaldırma olarak tanımlanabilecek olan direniş hakkı, aktif veya pasif direnme biçimleriyle haksız işlemi hedef alır ve hükümeti, bu işlemi geri almaya zorlar (Taşkın 2004: 37-65). Hak arama mücadelelerinde girişilen sivil itaatsizlik eylemlerinde belki de bu yasal dayanaktan daha önemli olan unsur, kişinin ya da topluluğun adalet mekanizmasının işletilmesine yönelik olarak sahip olduğu sorumluluk duygusudur. Genelde düşünce tarihinden

özelde felsefe tarihinden herkesin bildiği bir örnek olması itibarıyla Sokrates’in baldıran zehrini içtiği döneme kadar geriye götürebileceğimiz sivil itaatsizlik eylemleri; sahip olduğu değer ve ilkeleri koruyabilen, kişi hak ve özgürlüklerine saygı duyan, sorumluluk alabilen bireylerin başka bir ifadeyle kişisel bütünlüğü haiz bireylerin, haksızlıklara karşı duruşundan kaynaklanır. Kişisel bütünlüğün oluşturulması -bahsi geçen olumlu özelliklere sahip ve sorumlu bireyler yetiştirilmesi açısından- ise sadece bireyin kendisiyle değil, tabi olunan eğitim ile de doğrudan ilgilidir. Böyle bir bireyin yetiştirilmesinde önemli olan unsurlardan biri eğitimidir. Eğitim, bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk 1982: 12). Burada yanıtlanması gereken önemli bir soru, eğitim aracılığıyla bireyde oluşturulması öngörülen istendik davranış örüntülerinin, kişisel bütünlüğe nasıl bir etkisinin olduğu ve kişisel bütünlüğe sahip bir bireyin, sorumluluk duygusuyla hareket ederek karşılaştığı toplumsal sorunlara yönelik giriştiği sivil itaatsizlik ediminin nasıl gerçekleştiğiyle ilgilidir. Diğer bir deyişle istendik davranış örüntüleri oluşturma çabasına rağmen karşılaşılan sivil itaatsizlik örnekleri nasıl açıklanabilir? Sorumluluk duygusu, toplum tarafından onaylanan davranışlar sergileme ve otoriteye karşı gelme gibi unsurlar arasında herhangi bir bağlantı var mıdır ya da bunlar, eğitim aracılığıyla istenilen biçimde dönüştürülebilir mi?

İnsanın, bütün hayatını kapsadığını kabul edebileceğimiz eğitim sürecinin, eleştirel düşünme gücüne, sorumluluk duygusuna, gerçeğe ulaşma isteğine ve bilincine sahip bireylerin yetiştirilmesinde önemli işlevleri bulunmaktadır. Bu nedenle bireyi, sürekli anlatım yoluyla içi doldurulması gereken boş bir kap şeklindeki bir nesne gibi ele alan değil, bir özne olarak gören eğitim anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, eğitim ile ilgili olarak karşımıza çıkan -Freire'nin önerdiği isimle- bankacı eğitim modeli yerine, problem tanımlayıcı eğitim modeli yaygınlaştırılmalıdır. Karşıdaki kişiyi, mutlak bilgisiz sayarak sadece anlatılar aracılığıyla gerçeklikten uzaklaştırılmış bir şekilde bilginin aktarımı, öğrenci ile öğretmen ya da bilgiyi veren ile bilgiyi alan arasındaki ilişkiyi mekanik bir hale sokar. Böylece sorunlarla ilgili olarak analitik düşünebilen, eleştiren özgür zihinlerin tersine önüne çıkan her türlü bilgiyi

ezberlemekle malul, yaratıcılıktan yoksun zihinler oluşur. İnsanların ihtiyaçlarını en aza indirmeyi, sevinçlerini, tutkularını yok etmeyi ve onu durdurak tanımayan acımasız bir makine durumuna mahkûm etmeyi kendine ideal olarak seçmiş (Lafargue 2009: 13-14) sistemler karşısında kişisel bütünlüğün korunması ve nitelikli bireylerin yetiştirilmesi önemli ve önceliklidir.

Şu halde buradaki temel sorun ise nasıl bir yöntemle gerçekleştirilecek eğitimin bahsi geçen bireylerin yetiştirilmesinde etkili olacaktır. Bankacı kuram çerçevesinde “Dört kere dört, on altı eder.” örneğinde, anlatıcı tarafından aktarılan bilgi, öğrenci tarafından, dört kere dördün dair olduğu gerçeklik alanındaki mahiyeti algılanmadan ezberlenir ve tekrarlanır. Öğretmen, kapları ne kadar iyi doldurursa o kadar iyi bir öğretmendir ve kaplar, doldurulmalarına ne kadar izin veriyorsa o kadar iyi birer öğrencidir. Böylece eğitim, bir “tasarruf yatırımı” edimine dönüşür. Artık öğrenciler, “yatırım nesnelere”, öğretmen ise “yatırımcı”dır. Öğretmen, iletişim kurmak yerine tahviller çıkarır ve öğrencilerin sabırla aldığı, ezberlediği ve tekrarladığı yatırımlar yapar. Bu durum, öğrencilere tanınan hareket alanının, yatırılanı kabul eden ve tasnif edip yığmaktan ibaret olan “bankacı eğitim modeli”dir (Freire 2006: 48-49). Bu tür bir eğitim anlayışı ekseninde pratik olmaksızın sürekli teori ile yüz yüze gelen bireyler, eğitimin dönüştürücü gücü göz önünde bulundurulduğunda salt verili olana odaklanan, araştırma yeteneğinden yoksun ve yabancılaşmış bir şekle bürünür. Buna bağlı olarak kişisel bütünlüğün öncelikli koşullarından olan gerçeğe ulaşma ve bunun bütün sorumluluğunu üstlenme niteliklerine sahip olmak olanaksızlaşır.

Bankacı eğitim modelinin insanları uyarlanan, etki altına alınan varlıklar olarak görmesi şaşırtıcı değildir. Öğrenciler kendilerine yüklenen malzemeyi istiflemekle ne kadar meşgul olurlarsa bu dünyanın dönüştürücüleri olarak mevcut düzene müdahale etmeleriyle şekillenecek eleştirel bilinçleri o kadar güdük kalacaktır. Kendilerine dayatılan edilgen rolü ne kadar kapsamlı bir şekilde kabul ederlerse dünyayı nasılsa öyle benimsemeye, kendilerinde yığma malzeme halinde biriktirilen kısmi bir gerçeklik görüşünü kabule o kadar yatkın olurlar (Freire 2006: 51). Oysa zihinlerin özgürleşmesi, pratiğe yönelik edimleri gerektirir. Yaşanılan çevreyi ve sistemin aksayan yanlarını

değiştirmek ve dönüştürmek, insan eyleminin bir ürünüdür. Ancak bu model, yaratıcılığı ortaya çıkarmak şöyle dursun bu yetiyi sekteye uğratar, kişinin eyleme geçme güdüsünü zayıflatır.

Bankacı kuram ve uygulama, hareketsizleştirici ve sabitleyici bir güç olduğundan insanları tarihsel varlıklar olarak kabul etmez; diğer yandan problem tanımlayıcı kuram ve uygulama, insanın tarihselliğini başlangıç noktası olarak alır. Problem tanımlayıcı eğitim modeli, insanları olma sürecindeki varlıklar -tıpkı kendisi gibi bitmemiş bir gerçeklik içindeki ve bu gerçeklikle birlikte bitmemiş, yetkinleşmemiş varlıklar- olarak olurlar. Gerçekten de bitmemiş ama tarihsel olmayan öteki canlıların aksine insanlar, kendilerini bitmemiş olarak bilirler; yetkin olmayışlarının farkındadırlar, bu bitmemişlik ve farkındalık, yalnızca insana özgü bir ifade biçimi olarak eğitimin köklerinde bulunur. İnsanın bitmemiş karakteri ve gerçekliğin dönüşme özelliği, eğitimin sürekli bir faaliyet olmasını zorunlu kılar. Eğitim, böylece praksis içinde sürekli yeniden oluşturulur. Bankacı yöntem, insanların içinde buldukları konumu kaderci algılamalarını doğrudan veya dolaylı olarak pekiştirirken problem tanımlayıcı yöntem bu durumu, insanlara bir problem olarak sunar (Freire 2006: 60-63). İnsan, eğitim aracılığıyla kendi iç dünyası ve çevresi hakkında farkındalık kazanır ve daha duyarlı hale gelir. Bilinçli ve özgür bireyler, haksızlık karşısında nasıl davranmaları gerektiği konusunda doğru kararlar alabilecek niteliktedir. Bu bağlamda eğitilmiş bireylerin kişisel bütünlüğü sağlama noktasında daha başarılı olabileceklerini ve belli değerlere bağlanan, bunlar çerçevesinde yaşamını kuranların da değerlerini muhafaza etmek için gerekli durumlarda direnme biçimlerini kullanabileceklerini söylemek mümkün gözükmektedir. İnsan, başkaldıran yaratıktır derler. İnsan, doğanın ya da geleneğin kurulu düzenine karşı ayaklandığı an insan olmuştur, insanlığını da hep yeni baştan başkaldırdıkça sürdürebilir (Erhat 2018: V).

Rousseau'nun da vurguladığı üzere (2007: 12-13) zayıf doğuyoruz ve kuvvete ihtiyacımız var. Her şeyden mahrum doğuyoruz ve yardıma ihtiyacımız var. Yaşamak için gereksinim duyduğumuz her şeyi bize eğitim veriyor. Peki eğitimi bize kim veriyor? Her şeyden önce doğuştan gelen yeteneklerimiz var, yaşadığımız süre boyunca insanlar tarafından eğitiliyoruz ve bizi etkileyen olaylardan edindiğimiz tecrübeyle olgunlaşıyoruz. Bize eğitim veren insanların bizim için çizdiği yol ile yaratılışımıza uygun olan yol zıt yönleri işaret ettiğinde ise ruhi karışıklıklar yaşıyoruz. Yürümemizi istedikleri yolun sonu bize mutluluk getirmeyecek ancak diğer yolda yürümemiz için de teşvik edilmiyoruz. Bütün hayatımız boyunca böyle çarpıştığımız ve dalgalandığımız için kendi kendimizle uyuşmadan, ne kendimiz için ne de başkaları için iyi işler yapmadan hayatımızı tamamlıyoruz.

Tarif edilen yaşam biçimi karşısında tüm hak ve özgürlüklerden eşit olarak yararlanmayı amaç edinen, toplumun iyileşmesine katkı sağlayan, şiddete başvurmayan ve iyi bir eğitimle kendini geliştiren bireylere olan gereksinim artmaktadır. Baskıya ve haksızlığa karşı bir direnme biçimi olarak sivil itaatsizlik, şiddete başvurmadan, kamu vicdanına seslenerek dikkatleri sistemin aksayan yönlerine çekmek ve bunların düzeltilmesi için bir çıkış noktası oluşturmak adına kişisel bütünlük çerçevesinde sorumluluk alma duygusu gelişmiş bireylerin giriştiği bir edim şeklinde ortaya konulabilir. Verili olanı kabul etmeyen, araştıran, buluş sürecine dâhil olan, analitik düşünebilen, eleştiren ve sorgulayan bireylere, teori ile pratiği aynı potada eriten, özgürleştirici bir eğitim aracılığıyla ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

ALTUNEL, M. (2011). “Sivil İtaatsizlik ve Mohandas K. Gandhi”, *TBB Dergisi*, 93: 443-458.

ANBARLI, Ş. (2007). “Baskıya Karşı Direnme Biçimi Olarak Sivil İtaatsizlik ve Meşruluğu Sorunu”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(2): 71-99.

CÜCELOĞLU, Doğan (1999). *Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin Savaşçı*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

ERHAT, A. (2018). “Önsöz”, *Zincire Vurulmuş Prometheus - Aiskhylos*, çev. Azra Erhat ve Sabahattin Eyüboğlu, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ERTÜRK, S. (1982). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Yelkenetepe Yayınları.

FREIRE, P. (2006). *Ezilenlerin Pedagojisi*, çev. Dilek Hattatoğlu, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

LAFARGUE, Paul (2009). *The Right to be Lazy*, trans. Harriet E. Lothrop, Standard Publishing CO.: USA.

MARSHALL, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay & Derya Kömürcü, İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.

ÖKÇESİZ, H. (1994). *Sivil İtaatsizlik*, İstanbul: Afa Yayınları.

ROSEN, M. & J. WOLFF (2006). *Siyasal Düşünce*, çev. Sevda Çalışkan & Hamit Çalışkan, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

ROUSSEAU, J. J. (2007). *Emile*, çev. Ülkü Akagündüz, İstanbul: Selis Kitaplar.

SOPHOKLES (2017). *Antigone*, çev. Ari Çokona, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

TAŞKIN, A. (2004). “Baskıya Karşı Direnme Hakkı”, *TBB Dergisi*, 52: 37-65.

THOREAU, H. D. & Mohandas K. GANDHI (2012). *Sivil İtaatsizlik ve Pasif Direniş*, çev. Hakan Arslan & Fatma Ünsal, Ankara: Vadi Yayınları.

YILMAZ, S. (2011). “Demokratik Hukuk Devletinde Sivil İtaatsizlik Olgusu”, *Hukukun Gençleri Sempozyumları Dizisi-2*, Ankara.

YÖRÜKOĞLU, A. (2004). *Çocuk Ruh Sağlığı, Çocuğun Kişilik Gelişimi, Eğitimi ve Ruhsal Sorunları*, İstanbul: Özgür Yayınları.